

Hyvinvointikertomus 2022

Rautalammin kunta

SISÄLTÖ

VÄESTÖN HYVINVOINNIN KEHITYS

▪ Heikot hyvinvointi-indikaattorit	4
▪ Vahvat hyvinvointi-indikaattorit	5
▪ Painopisteet ja tavoitteet	8
▪ Talous ja elinvoima	9
▪ Lapset, varhaisnuoret ja lapsiperheet	9
▪ Nuoret ja nuoret aikuiset	10
▪ Työikäiset	11
▪ Ikäihmiset	12
▪ Kaikki ikäryhmät	13

PAINOPISTEET, TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

▪ Kestävä kehitys ja ympäristön hyvinvointi	14
▪ Hyvä mielenterveys	18
▪ Kuntalaisten osallisuuden lisääminen	28

SISÄLTÖ

PAINOPISTEET & TOIMENPIDE-EHDOTUKSET

- Yhteenvetoa painopisteistä 37
- Johtopäätökset ja toimenpide-ehdotukset 38

KUNTASTRATEGIA & HYTE-RAKENTEET

- Kuntastrategian painopisteet ja linjaukset 41
- Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet 42
- Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja suunnitelmat 50
- Kertomuksen käsittely ja suunnitelman päivittäminen 51
- Kertomuksen laatijat 52

HEIKOT HYVINVOINTI-INDIKAATTORIT

- näiden muuttujien osalta pärjäämme valtakunnallista keskiarvoa heikemmin

- toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet lapsiperheet
- koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17 - 24-vuotiaat
- lihavuuden yleisyys 2–16-vuotiailla
- vähintään tunnin päivässä liikkuvat lapset ja nuoret (4-5 lk, 8-9 lk, lukion 1-2 lk)
- käyttää päivittäin jotakin tupakkatuotetta tai sähkösavuketta (8-9 lk, lukion 1-2 lk)
- huolta herättävää päihteiden tai tupakka- ja nikotiinituotteiden käyttöä tai rahapelaamista (8-9 lk, lukion 1-2 lk)
- kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi (4-5 lk, 8-9 lk, lukion 1-2 lk)
- kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus (8-9 lk, lukion 1-2 lk)
- tyytyväinen elämäänsä tällä hetkellä (4-5 lk, 8-9 lk, lukion 1-2 lk)
- koulukiusattuna vähintään kerran viikossa (4-5 lk, 8-9 lk, lukion 1-2 lk)
- kirjojen kokonaislainaus / asukas
- enintään 2 kilometrin etäisyydellä alakoulusta asuvat, 7-12-v.
- enintään 500 metrin etäisyydellä päivittäistavarakaupasta asuvat 75-v.
- väestöryhmien välisten terveyserojen raportoiminen valtuustolle
- turvallisuussuunnitelman pohjalta on päätetty toimenpiteistä luottamushenkilöjohdossa
- liikunnan edistäminen kunnassa

VAHVAT HYVINVOINTI-INDIKAATTORIT

- näiden muuttujien osalta pärjäämme valtakunnallista keskiarvoa paremmin

- nuorisotyöttömät 18-24-vuotiaat
- vaikeasti työllistyvät 15-64-vuotiaat
- toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 25-64-vuotiaat
- 75-vuotiaiden 1 hengen asuntokunnat
- omaishoidon tuella kotona hoidettavat 75 vuotta täyttäneet
- ei syö koululounasta päivittäin 8-9 lk
- keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, 4-5 lk, 8-9 lk, lukion 1-2 lk
- tuntee itsensä yksinäiseksi 4-5 lk, 8-9 lk, lukion 1-2 lk
- äänestysaktiivisuus kuntavaaleissa
- kaatumisiin ja putoamisiin liittyvät hoitajaksot 65 vuotta täyttäneillä

VAHVAT HYVINVOINTI-INDIKAATTORIT

- näiden muuttujien osalta pärjäämme valtakunnallista keskiarvoa paremmin

- liikennevahinkojen uhrin
- kokenut vanhempien tai muiden huoltajien aikuisten fyysistä väkivaltaa vuoden aikana, 4-5 lk, 8-9 lk, lukion 1-2 lk
- päihtyneiden säilönnöt
- poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset
- poliisin tietoon tulleet omaisuusrikokset
- poliisin tietoon tulleet liikenneturvallisuuden vaarantamiset ja liikenne-rikkomukset
- varhaiskasvatukseen osallistuneet lapset 1-6-vuotiaista
- kouluissa noudatetaan valtion ravitsemusneuvottelukunnan kouluruokailusuositusta
- ehkäisevää päihdetyötä toteuttavat peruskouluyksiköt
- päätoimisesti hoidettujen museoiden ja teattereiden saavutettavuus

VAHVAT HYVINVOINTI-INDIKAATTORIT

- näiden muuttujien osalta pärjäämme valtakunnallista keskiarvoa paremmin

- kansalaisopiston kulttuurialan opetustunnit
- kirjastokäynnit / asukas
- ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat
- enintään 1 kilometrin päässä lähivirkistysalueista asuvat
- ulkona, yömajoissa tai tilapäissuojassa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat
- primääristen pienhiukkasten päästöt
- hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen rakenteet: kunnassa koordinaattori tai suunnittelija, hyvinvointikertomus valtuustokäsittelyssä, asukkaiden osallistumiskeinojen kuvaus netissä, ennakoarvioinnin käyttö, tavoitteet ikääntyneiden hyvinvoinnin, terveyden ja ravitsemuksen edistämiseen

Väestön hyvinvoinnin kehitys

PAINOPISTEET

- Rautalammin kunnan hyvinvointityössä on hyvinvointisuunnitelman mukaan kolme painopistettä:
 - kestävä kehitys ja ympäristön hyvinvoinnin huomioiminen kunnan päätöksenteossa
 - hyvä mielenterveys
 - kuntalaisten osallisuuden lisääminen

TAVOITTEET

- Kestävän kehityksen ja ympäristön hyvinvoinnin tavoite sisältää kolme osatavoitetta, jotka ovat turvallinen, viihtyisä ja esteetön elinympäristö, ravitsemustiedon kerääminen varhaiskasvatuksesta ja perusopetuksesta sekä ympäristöstä huolehtiminen ja viihtyisyyden lisääminen. Hyvä mielenterveys sisältää osatavoitteina ehkäisevän päihdetyön koordinoinnin, vanhuuteen varautumisen, lasten mielenterveyden edistämisen sekä siihen liittyvinä tutkittujen menetelmien omaksumisen koulujen arkeen, työikäisten mielenterveyden edistämisen sekä kirjastopalvelut mielenterveyden tukena. Kuntalaisten osallisuuden lisääminen sisältää kahdeksan osatavoitetta, jotka ovat asiakasraatien käyttö, nuorisovaltuuston kehittäminen, kotihoidon ulkopuolella olevien ikäihmisten osallistaminen, peruskoululaisten ja lukiolaisten osallisuuden lisääminen, nuorten ja nuorten aikuisten kouluttautumisen tuki, digipalvelujen vahvistaminen vanhuspalveluissa sekä kuntalaisten osallisuuden lisääminen päätöksenteossa.

Väestön hyvinvoinnin kehitys

TALOUS JA ELINVOIMA

- Useat talouden ja elinvoiman mittarit ovat Rautalammilla arvoiltaan laskevia ja ne ilmaisevat huono-osaisuutta.
- Kunnan kapea taloudellinen liikkumavara myös rajaa kunnan mahdollisuuksia sijoittaa hyvinvointia edistävään työhön.
- Resurssien käytön on oltava pohdittua paikallisen todellisen tarpeen ja vaikuttavuuden näkökulmasta.

LAPSET, VARHAISNUORET JA LAPSIPERHEET

- Hyvinvointityössä on ollut onnistumisia, sillä ehkäisevän päihdetyön toiminta kouluissa on ollut tuloksellista.
- Oppilaiden kokemus osallisuudesta on vahvistunut.
- Huomion kohteiksi on jatkossa nostettava ylipaino, ravitsemus sekä liikunnallisen elämäntavan vahvistaminen.

Väestön hyvinvoinnin kehitys

NUORET JA NUORET AIKUISET

- Huomiota on kiinnitettävä mielen terveyden vahvistamiseen. Peruskoulussa tehty lisääntynyt osallisuustyö toivottavasti jatkossa näkyy nuorten aikuisten vahvistuneena mielen terveytenä.
- Rautalammin kunnassa on nuorille ja nuorille aikuisille lukuisia mahdollisuuksia. Oman paikkakunnan lukio, TUVA-koulutus sekä nuorten työpajatoiminta avaavat väyliä opiskeluun ja oman elämänuran suuntaamiseen ja kirkastamiseen. Opinto-ohjaus lukiossa on vahvasti yksilöiden mahdollisuuksiin keskittyvää ja niitä tukevaa. Harrastusmahdollisuuksia on sekä kansalaisopistossa, konservatoriossa että urheiluseuroissa. Kunnan ja seurakunnan nuorisotyö tarjoavat merkityksellistä tekemistä ja toimintaa. Nuokku ja kirjasto palvelevat matalan kynnyksen kohtaamispaikkoina. Nuorisotyön, etsivän nuorisotyön ja nuorten pajan työntekijöillä on mutkaton suhde paikkakunnan nuoriin ja nuoriin aikuisiin ja näin mahdollisuus tuen antamiseen.

Väestön hyvinvoinnin kehitys

TYÖIKÄISET

- Yleinen terveydentila on heikohko, sairastavuus on korkealla, sairastavuuden riskitekijät ovat samoin korkealla tasolla.
- Työ, mielekäs vapaa-aika ja terveelliset elämäntavat ovat tavoitteina.
- Kunnassa on tarjolla liikuntamahdollisuuksia sekä kirjasto- ja kulttuuripalveluja.
- Kansalaisopistossa on mahdollista harrastaa monipuolisesti.
- Pitkäaikaistyöttömiä ohjataan räätälöidysti työhön, koulutukseen ja palvelujen äärelle.

Väestön hyvinvoinnin kehitys

IKÄIHMISET

- Ikäihmisten osuus kuntalaisista on merkittävä.
- On onnistuttu tukemaan kotona asumista.
- Haasteena on tukea osallisuutta ja osallistumista vielä voimien heikentyessä.
- Haasteena on ylittää todennäköistä yksinäisyyden kokemusta, mikä voi liittyä yksin asumiseen.

The background features several sets of curved lines in shades of gray, some solid and some dashed, creating a sense of movement and depth. A prominent red speech bubble is positioned on the left side of the slide.

Väestön hyvinvoinnin kehitys

KAIKKI IKÄRYHMÄT

- Kuntalaisten terveydentilaa kuvaavat mittarit ovat Pohjois-Savon tavoin alhaisella tasolla.
- Kunta tarjoaa omilla palveluillaan mahdollisuuksia ylläpitää fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista hyvinvointia.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

1

KESTÄVÄ KEHITYS JA
YMPÄRISTÖN
HYVINVOINTI

Kuva: Maisema Rautalammita; Museoviraston kokoelmat, CC BY 4.0

Kestävä kehitys ja ympäristön hyvinvointi

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

1

KESTÄVÄ KEHITYS JA
YMPÄRISTÖN
HYVINVOINTI

TURVALLINEN, VIIHTYISÄ JA ESTEETÖN ELINYMPÄRISTÖ

- Vuoden 2022 aikana hankittiin tietoa kaivosasioista.
- Itä-Suomen yliopiston Core-hanke tuki kunnallista päätöksentekoa kaivosasioissa.
- Rautalampi-järvi kunnostettiin veden laadun parantamiseksi; hankkeeseen liittyi kuntalaisiltoja.
- Torin viihtyisyyttä parannettiin viherrakentamisella.
- Loppuvuodesta 2022 tehtiin päätös ympäristötarkastajan henkilöstöresurssin lisäämisestä vuoden 2023 alusta.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

1

KESTÄVÄ KEHITYS JA
YMPÄRISTÖN
HYVINVOINTI

YMPÄRISTÖSTÄ HUOLEHTIMINEN JA VIIHTYISYYDEN LISÄÄMINEN

- Jätteen syntyä vähennetään ja lajittelua tehostetaan.
- Kierrätysmateriaalien käyttöä lisätään.
- Viheralueiden hoitoa ja kulttuuriympäristöön liittyvää tietoa vahvistetaan.
- Talkoopäivänä toukokuussa kohennettiin kirkonkylän viihtyisyyttä yhteisvoimin.
- Jäteasemalla saatiin muovin kierrättämiseen keräyssäiliö.
- Kunnanvirastolla on sähköautojen latausasema.
- Kunnanviraston katolla on aurinkopaneelit.
- Kirkonkylän kaukolämpö tuotetaan uusiutuvien energiavarojen eli puupolttoaineella.
- Rautalammin hiilijalanjälki on positiivinen.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

1

KESTÄVÄ KEHITYS JA
YMPÄRISTÖN
HYVINVOINTI

RAVITSEMUSTIEDON KERÄÄMINEN VARHAISKASVATUKSESSA JA PERUSOPETUKSESSA

- Koulussa on toteutettu terveystietokyselyn osana myös ravitsemusta koskeva kysely.
- Varhaiskasvatuksessa on ollut ravitsemukseen liittyvä kysely.
- Kouluterveyskyselyn tulokset saadaan syksyllä 2023.
- Kunnassa noudatetaan ravitsemussuositusta.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

Kuva Rautalammilta: Pieni tyttö kalastaa; Museoviraston kokoelmat, CC BY 4.0

Hyvä mielenterveys

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

EHKÄISEVÄN PÄIHDETYÖN KOORDINOINTI

- Kunnassa toimii monialainen ehkäisevän päihdetyön työryhmä.
- Työryhmä koordinoi toimenpiteitä varhaiskasvatuksessa, perusopetuksessa, lukiossa, nuorisotyössä, vapaa-ajan toiminnassa ja kulttuuripalveluissa toteutettaviksi.
- Työryhmä toimii yhteistyössä hyvinvointialueen ehkäisevän päihdetyön asiantuntijoiden kanssa.
- Hyvinvointialue tuottaa materiaaleja, joita voi suoraan käyttää kunnassa.
- Kunnan ehkäisevän päihdetyön työryhmän toiminta on jäsennetty vuosikelloon.
- Kuntaan on nimetty ehkäisevän päihdetyön koordinaattori ja valittu mielenterveyden ja ehkäisevän päihdetyön palveluohjaaja.
- Päihdesuunnitelma on päivitetty.
- Kouluista kerätään kyselyin vuosittain päihteiden käyttöä koskevaa tietoa.
- Tavoitteeksi on asetettu, että kaikilla kuntalaisilla olisi mahdollisuus harrastukseen.
- Koululaisille toteutetaan harrastustoimintaa sekä nuorisotoimen toteuttamana että jatkossa myös harrastamisen Suomen mallin kautta.
- Urheiluseurojen toimintaa tuetaan tiloja tarjoamalla.
- Yhdistysten toimintaa tuetaan tiloja tarjoamalla.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

VANHUUTEEN VARAUTUMINEN

- Kotihoidon fysioterapeutti on tehnyt 75-vuotiaille ennaltaehkäiseviä kotikäyntejä. Palvelu on siirtynyt hyvinvointialueelle.
- Kotisairaanhoidon sairaanhoitaja on tehnyt 80-vuotiaille ennaltaehkäiseviä kotikäyntejä. Palvelu on siirtynyt hyvinvointialueelle.
- Eläköityvien opasta ei toteutettu, sillä hyvinvointialueuudistukseen liittyi merkittäviä palvelurakenteen muutoksia, joista ei ollut tarkkaa tietoa vuonna 2022.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

LASTEN MIELENTERVEYDEN TUKI & TUTKITUT MENETELMÄT

VARHAISKASVATUS

- Varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa toimitaan vanhemmuutta vahvistaen ja vanhemmuuden tueksi.
- Varhaiskasvatuksessa käytetään mielenterveyttä ja perhettä tukevinä menetelminä Lapset puheeksi -menetelmää.
- Lisäksi toiminnan tukena on pedagoginen tarkastuslista.
- Huomiota kiinnitetään vuorovaikutuksen sensitiivisyyteen.
- Positiivisen pedagogiikan työtavat ovat käytössä.
- Lapsia voidaan tarpeen mukaan jakaa pienryhmiin.
- Lapsilla on toiminnan tukena kuvia käytössä, myös tukiviittomia käytetään.
- Siirtymät pienryhmissä toteutetaan hallitusti. Ärsykeitä minimoidaan.
- Päivän toiminnoissa on selkeä struktuuri.
- Tunnetaitoja harjoitellaan säännöllisesti.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

LASTEN MIELENTERVEYDEN TUKI & TUTKITUT MENETELMÄT

PERUSOPETUS

- Perusopetuksessa on kirkastettu arvot: sinnikkyys, kunnioitus ja vastuuntunto.
- Koulun oppilaat ovat arvojen pohjalta laatineet koulun yhteiset toimintaohjeet ja järjestyssäännöt.
- Oppilaiden mielenterveyden tukena on myös positiivinen pedagogiikka, jonka avulla vahvistetaan oppilaiden hyvinvointia, itsetuntoa sekä valmiuksia nähdä kaikkien ihmisten arvokkuus.
- Yhteisöllistä oppilashuoltoa on vahvistettu tukemaan sinnikkyyttä, hyvää käytöstä ja kaveruutta.
- Kiva koulu ja Verso-toimintamallit ovat käytössä.
- Perusopetuksen välituntitoimintaa on kehitetty.
- Suonenjoen kanssa on yhteinen hanke, jossa kehitetään yhteisöllistä oppilashuoltoa luomalla koulupäivän sisälle matalan kynnyksen kohtaamispaikkoja, kehitetään henkilöstön osaamista mielenterveystaitojen opettamiseksi sekä jaetaan kuntien hyviä käytäntöjä kumppanin käyttöön.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

LASTEN MIELENTERVEYDEN TUKI & TUTKITUT MENETELMÄT

LUKIO

- Rautalammilla toteutetaan vuosittain nuorten oma päihdekysely.
- Lukiolla on käytössä Kun huoli herää -toimintamalli.
- Lukiolla on käytössä IPC-valmentaja omalla koululla ja erityisopettajaresurssia on lisätty viime vuosina.
- Lukiolla on osallistuttu ESR-rahoitteiseen nuorten jaksaminen ja hyvinvointi -hankkeeseen.
- Koululla on toteutettu hyvinvointitapahtumia esimerkiksi Lukio rocks ja yökoulu.
- Opiskeluhuollon kokouksiin on kutsuttu laajemmin kunnan toimijoita ja opiskelijoiden mielipidetiedusteluja on lisätty.
- Hyvinvointikyselyä suunniteltiin loppuvuodesta 2022 toteutettavaksi alkuvuodesta 2023.
- Lukiolla on lisäksi annettu valistusta seksuaaliterveydestä ja turvallisuudesta.
- On suunniteltu lukiolaisen työkalupakki -opintojakso arjen tueksi.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

LASTEN MIELENTERVEYDEN TUKI & TUTKITUT MENETELMÄT

HARRASTUKSET

- Lapsille ja nuorille mahdollistetaan harrastus
 - nuorisotoimen tarjoamissa ryhmissä,
 - urheiluseurojen toiminnassa,
 - kansalaisopiston ryhmissä sekä
 - konservatorion opinnoissa.
- Jatkossa kunta tarjoaa harrastustoimintaa myös harrastamisen Suomen mallin kautta.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

TYÖIKÄISTEN MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN

- Työikäisille on tarjottu psykososiaalista kotikuntoutusta.
- Työsuunnittelija tukee työhön siirtymistä ja työkokeiluja.
- Kunnassa on toimivat työllisyyspalvelut.
- Sairaanhoidopiiri toteutti vuoden 2022 lopulla päihdetietokyselyn.
- Mielenterveysperusteisesti sairauspäivärahaa saaneiden 25-64-vuotiaiden osuus on Rautalammilla merkittävästi koko maan keskiarvoa matalampi (Rautalammilla 25,8 / 1000 as.; koko maassa 30,4 / 1000 as.; lähde: Sotkanet.fi, indikaattori 2345).
- Rautalammin kunta on mukana Pohjois-Savon Mieliteko-hankkeessa.
- Kirjasto, liikuntapalvelut ja kansalaisopisto tarjoavat edullisia harrastusmahdollisuuksia.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

KIRJASTOPALVELUT MIELENTERVEYDEN TUKENA

- Kirjasto on osallistunut Kulttuuriseuran lukupiirin toiminnan organisointiin.
- Kirjasto on järjestänyt älylaiteopastusta.
- Neuvolan kanssa toteutettiin iltasatupassi.
- Satutunti järjestettiin kerran kuukaudessa kevätkaudella 2022; yhteistyökumppanina olivat Lions-klubit.
- Kirjasto järjesti elokuussa uusien asukkaiden illan.
- Maahanmuuttajille esiteltiin kirjastopalveluja ja kirjaston toimintaa.
- Kirjasto osallistui Rutakko-kirjastojen kesälukuhaasteeseen.
- Kirjasto oli mukana puutarhamessuilla.
- Kirjasto edisti erityisaineistojen käyttöä (selkokirjat, Celia-palvelu).
- Kirjasto osallistui vanhusten viikkoon.
- Kirjasto järjesti yökahvilan, peli- ja elokuvailan.
- Kirjasto toteutti kirjailijavierailuja ja organisoi niihin liittyviä työpajoja Matti Lohen koululle.
- Kirjasto on pilottikirjastona mukana Lukulumoa-hankkeessa, jossa tuetaan lasten ja perheiden lukemista. Hanke toteutetaan paikallisessa verkostossa yhdessä seurakunnan, varhaiskasvatuksen ja MLL:n paikallisyhdistyksen kanssa.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

2

HYVÄ
MIELEN-
TERVEYS

KIRJASTOPALVELUT MIELENTERVEYDEN TUKENA

- Kirjastolta voi lainata liikuntavälineitä.
- Maahanmuuttajille on tukea kielen oppimiseen sekä oman äidinkielen ylläpitämiseen.
- Digitukea on tarjolla.
- Mielenterveysviikolla oli mielenterveyteen liittyvä kirjanäyttely.
- Ikääntyneille on kirjaston kotipalvelu.
- Kirjasto järjesti 10 avointa näyttelyä, joissa kävi yli 2500 henkilöä.
- Kirjaston tilat ovat käytettävissä yhdistysten ja järjestöjen toimintaan.
- Kirjaston tilat ovat kaikille kuntalaisille matalan kynnyksen rauhallinen kohtaamistila.
- Kirjaston materiaalit ja kokoelmat ovat kaikkien kuntalaisten käytettävissä.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

Kuva: Kahvihetki Rautalammin pappilan verannalla; Museoviraston kokoelmat, CC BY 4.0

Kuntalaisten osallisuuden lisääminen

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

ASIAKASRAATIEN KÄYTTÖ

- Asiakasraati on käytössä varhaiskasvatuksessa.
- Raati kokoontuu ainakin kaksi kertaa vuodessa.
- Raati on ensisijaisesti perheiden oma vaikuttamiskanava, joka mahdollistaa ja vahvistaa käytännön tasolla asiakkaiden osallisuutta ja toimii asiakkaita edustavana foorumina.
- Asiakasraadin tarkoituksena on madaltaa kynnystä päästä vaikuttamaan asioihin ja saada äänet kuuluviin päättäjille asti.
- Varhaiskasvatuksessa toteutettiin asiakastyytyväisyyskysely.
- Kunnassa kokoontuvat säännöllisesti yhdistykset sekä urheilun toimijat pyöreän pöydän ääreen; kunta kuuntelee yhdistyksiä ja järjestöjä herkällä korvalla vahvistaakseen tukea kolmannen sektorin toiminnalle.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

NUORISOVALTUUSTO

- Nuorisovaltuuston toiminta on säännöllistä.
- Nuorisovaltuusto edistää nuorille merkityksellisiä asioita ja järjestää nuorille sopivaa toimintaa.
- Nuorisovaltuuston edustajat osallistuvat kunnan päätöksentekaelimien ja työryhmien toimintaan.
- Kunnassa toimii lisäksi lakisääteinen NOP-ryhmä (nuorten ohjaus- ja palveluverkosto).
- Muiden hallintoelimien päätöksentekoon liittyvän dokumentaation tavoin myös nuorisovaltuuston kokousdokumentit ovat netissä avoimesti saatavilla.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

KOTIHOIDON ULKOPUOLELLE JÄÄVIEN OSALLISTAMINEN

- Vanhus- ja vammaisneuvosto tukee osallisuutta.
- Vuoden 2022 lopussa päättynyt Mestarit ja kisällit -hanke vahvisti osallisuuskokemusta ikäihmisten ja esiopetuksen välillä.
- On toteutettu etäjumppaa ikäihmisille. Palvelu on siirtynyt vuoden vaihteessa hyvinvointialueelle.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

OSALLISUUS PERUSOPETUKSESSA

- Koulujen oppilaat osallistuvat koulun toiminnan ja tapahtumien suunnitteluun.
- Lapsia ja nuoria osallistetaan työryhmiin.
- Kouluissa järjestetään hyvinvointikyselyt.
- Perusopetuksessa oppilaat on osallistettu arvojen kirkastamiseen ja arvojen toteutumista tukevan toiminnan suunnitteluun.
- Oppilaat muotoilivat koulun järjestyssäännöt.
- Oppilaat ovat työstäneet lukuvuoden keskeiseksi teemaksi valittua hyvinvoivaa mieltä ja suunnitelleet siihen liittyvää toimintaa.
- Oppilaskunta on ideoinut koulun arjen kehittämistoimenpiteitä ja oppimisympäristöjen viihtyisyyden lisäämistä.
- Oppilaat osallistuivat ukrainalaisten vastaanottamiseen.
- Yläkoulun tukarit (tukioppilaat) pitävät puuhavälitunteja.
- Tukarit ovat myös järjestäneet pelivälitunteja kaverisuhteiden vahvistamiseksi.
- Yhteistyössä seurakunnan, nuorisotoimen ja opiskeluhoollon henkilöstön kanssa on toteutettu jutteluvälitunteja.
- Oppilaat ovat ideoineet ja toteuttaneet erilaisia teemapäiviä.
- Oppilaat ovat jäsentäneet hyviä oppimistilanteita laadukkaan pedagogiikan kehittämiseksi.
- Oppilaat ovat osallistuneet kouluruokailun ruokalistan kehittämiseen.
- Oppilaat ovat olleet aktiivisessa roolissa valinnaisainetarjontaa kehitettäessä.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

OSALLISUUS LUKIOSSA

- Lukiolla on koko lukion yhteinen keskusteluryhmä.
- Tutor-toiminta luo yhteisöllisyyttä.
- Aktiivinen opiskelijakuntatoiminta sitouttaa oman oppilaitoksen kehittämiseen.
- Koulussa järjestetään yhteistoimintapalavereja.
- Opiskelijoiden ääni tulee kuuluville kyselyissä.
- Satulateatteri on opiskelijoiden osallisuuden vahvistaja.

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

OSALLISUUS NUORISTYÖSSÄ, NUORTEN TYÖPAJALLA & TYÖRYHMISSÄ

- Nuoret ovat lähtökohtana, ja työskentelyote on nuorisolähtöinen nuorisotoiminnassa ja etsivässä nuorisotyössä sekä nuorten työpajalla.
- Nuorisotoiminnassa esteettömyys ja eri kulttuuritaustat huomioidaan.
- Nuorten ääntä saadaan kuuluville anonyymein kyselyin Wilmassa, sosiaalisen median kanavilla ja Nuokulla.
- Nuorisovaltuustotoiminta on aktiivista.
- Nuorilla on edustus useissa työryhmissä: NOP, LANU/LAPE, elinvoimatyöryhmä.
- Nuorilla on edustus tarkastuslautakuntaa lukuun ottamatta kaikissa lautakunnissa ja valtuustossa.
- Nuoret ovat mukana heitä koskevassa päätöksenteossa.
- Kunta jakaa toiminta-avustuksia nuorten toimintaa mahdollistavalle ja tukevalle järjestökentälle.
- Myös vanhemmille järjestetään nuokku vuosittain.
- Lapset ja nuoret pääsevät itse vaikuttamaan kerhotoiminnan ja kerhojen sisältöön.
- Kunta tarjoaa maksutonta kerhotoimintaa ja jatkossa harrastusmahdollisuuksia myös harrastamisen Suomen mallin kautta.
- Vuosittain järjestetään yksi iso vaikuttamistapahtuma, esimerkiksi nuorten ja valtuutettujen kohtaamo, nuorisovaltuustojen yhteistapahtuma tai vaalipaneeli.

NUORTEN JA NUORTEN AIKUISTEN KOULUTTAUTUMISEN TUKEMINEN

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

- TUVA-koulutus aloitti syksyllä 2022.
- Kouluttautumiseen aikuisiällä on mahdollisuus aikuislukiossa.
- Nuorten työpaja, etsivä nuorisotyö sekä nuorisotyö tukevat oman polun löytymisessä sekä elämänhallinnan taitojen vahvistumisessa.

OSALLISUUDEN LISÄÄMINEN KUNNAN PÄÄTÖKSENTEOSSA

PAINOPISTEET,
TAVOITTEET,
TOIMENPITEET

3

KUNTALAISTEN
OSALLISUUDEN
LISÄÄMINEN

- Edellisen arvioinnin jälkeen on toteutettu osallistuvan budjetoinnin prosessi, johon erityisesti nuoret osallistuivat aktiivisesti.
- Osallistuvan budjetoinnin hankkeena toteutetaan nuorten kohtaamispaikka.
- Kuntalaisiltoja on järjestetty seuraavista asiakokonaisuuksista:
 - kaivosasiat
 - Rautalampi-järven kunnostaminen
 - torin kehittäminen
 - elinvoimasuunnitelman laatiminen

YHTEENVETOA PAINOPISTEISTÄ

TOIMENPITEET

- Tehdyt toimenpiteet ovat laaja-alaisia.
- Hyvinvoinnin monet ulottuvuudet ja eri väestöryhmät tulevat huomioituiksi.
- Ennaltaehkäisevä vaikuttaminen hyvinvointiin toteutuu hitaasti. Indikaattoripohjaista seuranta heikentää sen heikko luotettavuus: rajattuihin ikäluokkiin ja kohderyhmiin kohdistuvat mittaukset ja kyselyt koskevat niin pientä joukkoa, että tilastollisen virheen todennäköisyys kasvaa huomattavan suureksi.

HYVINVOINNIN TILA

- Väestön hyvinvoinnin tila Rautalammilla on mitä ilmeisimmin kaksijakoinen: on paljon hyvinvoivia kuntalaisia, ja on runsaasti hyvinvoinnin vajetta.
- Laaja-alaista, pitkäjännitteistä työtä kannattaa jatkaa.

JOHTOPÄÄTÖKSET
&
TOIMENPIDE-
EHDOTUKSET

HYVINVOINTIA TUKEVAT PALVELUT

- **Lasten ja nuorten** kanssa toimittaessa vahvistetaan terveellistä ravitsemusta, liikunnallista elämäntapaa, rakentavia sosiaalisia suhteita sekä osallisuutta.
- **Työikäisille** luodaan edellytyksiä terveellisten elämäntapojen vahvistumiseen.
- **Ikäihmisten** osalta vahvistetaan osallisuutta.
- Kehitetään toimivia yhdyspintoja hyvinvointialueen suuntaan.

JOHTOPÄÄTÖKSET & TOIMENPIDE- EHDOTUKSET

ERITYISET KOHDERYHMÄT

- Huomion kohteiksi vuonna 2023 nostetaan yhden vanhemman perheet, pitkäaikaistyöttömät sekä yksinäiset ikäihmiset.
- Yhden vanhemman perheiden osalta vahvistetaan vanhemmuuden tukea varhaiskasvatuksessa ja perusopetuksessa sekä selvitetään mahdollisuuksia merkityksellisen vapaa-ajan toiminnan tukemiseen.
- Nuorten aikuisten päihdeohjaus
- Pitkäaikaistyöttömien osalta selvitetään mahdollisuuksia terveellisen elämäntavan tukemiseen sekä merkitykselliseen harrastustoimintaan.
- Ikäihmisten osalta selvitetään mahdollisuuksia yksinäisyyden kokemuksen vähentämiseen sekä merkitykselliseen toimintaan osallistumiseen.
- Suunnitellaan ja toteutetaan ikäihmisten esteettömyyskävely.

*Kuntastrategia &
hyte-rakenteet*

Näkymä Rautalammin kirkonkylältä, kirjakaupan nurkka; Museoviraston kokoelmat, CC BY 4.0

Kuntastrategian
painopisteet ja
linjaukset

- tasapainoinen kuntatalous
- joustava työ ja asuminen
- elinvoima ja hyvinvointi
- viestintä ja vuorovaikutteisuus

Edellä luetellut hyvinvointitoimenpiteet koskevat erityisesti elinvoiman ja hyvinvoinnin tukemista. Osallisuuden vahvistaminen liittyy strategian painopisteistä vuorovaikutteisuuteen. Turvallinen ja viihtyisä elinympäristö hyvinvointitavoitteena liittyy strategian tavoitteista joustavan työn ja asumisen tavoitteeseen sekä elinvoimaan ja hyvinvointiin. Tasapainoinen kuntatalous hyvinvointityön perustana mahdollistaa laadukkaan palvelutarjonnan kuntalaisille.

HYTE-TYÖN
RAKENTEET
KUNNASSA

Hyvinvointikertomuksen ja –suunnitelman hyödyntäminen

- Rautalammilla toiminnan tapa on verkostomainen, eli kunta ja kunnan yksiköt tekevät vakiintuneesti tiivistä yhteistyötä paikallisten toimijoiden kanssa.
- Hyvinvointiin liittyvistä tekijöistä ja tuloksista on raportoitu kunnan johtoryhmälle, sivistyksen johtoryhmälle, hyvinvointilautakunnalle ja kunnanvaltuustolle.
- Hyvinvointiin liittyvien suunnitelmien ja kertomuksien hyväksyminen etenee johtoryhmästä lautakuntaan ja edelleen kunnanhallitukseen ja -valtuustoon.
- Hyvinvoinnin edistäminen on esillä myös kunnan taloussuunnittelussa.
- Yhdyspintakäytännöt hyvinvointialueen suuntaan ovat muotoutumassa.

HYTE-TYÖN RAKENTEET KUNNASSA

Hyvinvointityön rakenteet, resurssit ja prosessit

- Kunnassa hyvinvointityöhön on resursoitu sivistys- ja hyvinvointijohtajan sekä mielenterveyden ja ehkäisevän päihdetyön palveluohjaajan työaika.
- Kunnan johtoryhmä on myös hyvinvoinnin johtoryhmä; hyvinvoinnin edistämiseen liittyvät asiat ovat johtoryhmässä säännöllisesti esillä.
- Hyvinvoinnin ja ehkäisevän päihdetyön johtaminen ja koordinointi on vastuutettu samalle henkilölle; eri toimintojen ohjelmatyö saadaan näin toimimaan samaan suuntaan.

HYTE-TYÖN
RAKENTEET
KUNNASSA

Opiskeluhoitoryhmien toiminta

- Kunnassa toimivat opiskeluhoollon ohjausryhmä sekä koulujen opiskeluhoollon työryhmät.
- Ohjausryhmässä ja työryhmissä yhteisten jäsenien myötä tiedonkulku on vaivatonta.
- Ryhmät ovat lähtökohtaisesti monialaiset ja toimivat yhdyspinnalla.
- Ohjausryhmässä on myös suora kytkös kunnan hyte-toiminnan johtamiseen.
- Rakenteellisesti on siis taattu suora tiedonkulku.
- Ohjausryhmän toiminnan haasteena ovat olleet henkilöstövaihdoksista johtuneet tietokatkot.

HYTE-TYÖN
RAKENTEET
KUNNASSA

Ehkäisevän päihdetyön rakenteet

- Ehkäisevän päihdetyön johtaminen ja koordinointi on selkeästi vastuutettu.
- Kunnassa toimii monialainen työryhmä.
- On olemassa päivitetty toimintasuunnitelma.
- Yhdyspinta hyvinvointialueelle toimii.

HYTE-TYÖN
RAKENTEET
KUNNASSA

Paikallinen yhteistyö hyvinvoinnin edistämiseksi

- Paikallinen toimintatapa on vakiintuneesti ollut verkostoja hakeva ja verkostoissa synergioita hyödyntävä.
- Varhaiskasvatus, koulut ja seurakunta tekevät tiivistä yhteistyötä, jonka periaatteet on kirjattu sopimukseen.
- Yhdistyksillä, seuroilla, järjestöillä ja kunnalla on vakiintuneita toimintamuotoja ja vakiintuneita käytäntöjä toiminnan suunnitteluun, ohjaukseen ja arviointiin.
- Kunta myöntää vuosittain avustuksia seuroille ja järjestöille hyvinvointia edistävään toimintaan.
- Kunnan tiloja voi maksutta hyödyntää hyvinvointia edistävään toimintaan.

HYTE-TYÖN
RAKENTEET
KUNNASSA

Elinvoiman edistäminen

- Kunnassa tehdään toimenpiteitä yrittämisen edellytysten vahvistamiseksi sekä työn ja työntekijöiden kohtaannon parantamiseksi.
- Kunnassa on elinvoimatyöryhmä ja viestintätyöryhmä.
- Osaavan työvoiman saatavuus on haaste.
- Työvoiman saatavuuteen liittyy osittain asuntojen saatavuus.
- Heikot liikenneyhteydet eivät edistä työllisyyttä.

HYTE-TYÖN
RAKENTEET
KUNNASSA

Maahanmuuttajien kotouttaminen

- Kotouttamisen tueksi on rakenteita.
- Pakolaisohjaaja on käytännön tukena.
- Kieliopintoihin on toimintamalli.
- Maahanmuuttajien työllistyminen on haaste.

HYTE-TYÖN
RAKENTEET
KUNNASSA

Vuokra-asuntojen osuus kunnan eri osissa

- Vähimmäistietoasetuksen mukaan asumisen segregaatiota tulee arvioida hyvinvointikertomuksessa.
- Rautalammin kunnan osalta kysymys asumisen segregoitumisesta ei ole relevantti.

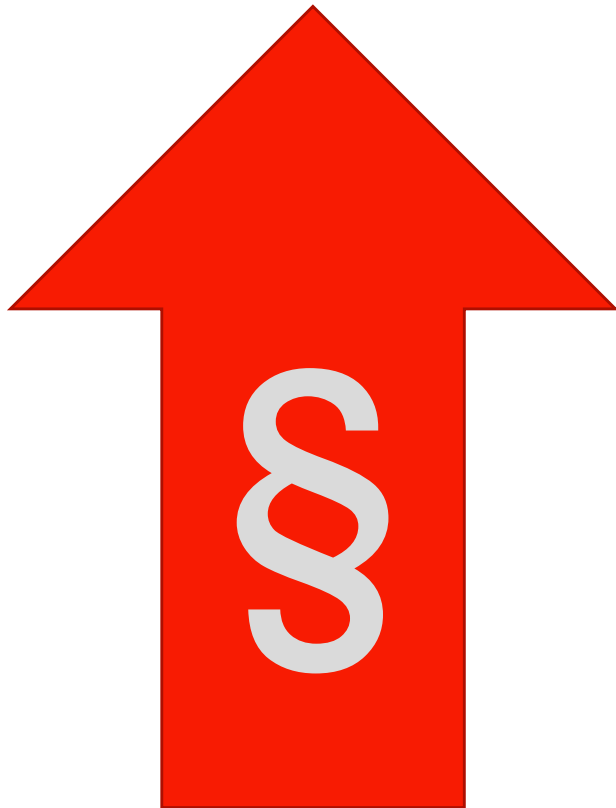

HYVINVOINNIN
EDISTÄMISEN
ERILLISOHJELMAT JA -
SUUNNITELMAT

Hyvinvoinnin edistämisen erillisohjelmat ja -suunnitelmat

- varhaiskasvatussuunnitelma ja opetussuunnitelmat
- varhaiskasvatuksen ja koulujen vuosisuunnitelmat
- opiskeluhuoltosuunnitelmat (esiopetus, perusopetus, lukio)
- suunnitelmat lasten ja nuorten suojaamiseksi kiusaamiselta, häirinnältä ja väkivallalta
- koulujen poissaolosuunnitelma
- tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmat
- lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma
- tehostetun nuorisotyön valmiussuunnitelma
- nuorisotilan päihdetoimintamalli
- kulttuurikasvatussuunnitelma
- ehkäisevän päihdetyön suunnitelma
- Itä-Suomen liikenneturvallisuussuunnitelma
- elinvoimasuunnitelma

Kertomuksen käsittely, suunnitelman päivittäminen

Kertomus käsitellään seuraavissa Rautalammin kunnan työryhmissä ja elimissä:

- kunnan johtoryhmä 25.04.2023 ja 02.05.2023
- opiskeluhuollon ohjausryhmä 05.05.2023
- hyvinvointilautakunta 17.05.2023
- kunnanhallitus 29.05.2023
- kunnanvaltuusto 14.06.2023

Suunnitelma on ilmeisesti viimeksi päivitetty 26.04.2021. Suunnitelmaa päivitetään syksyn 2023 aikana, sillä merkittävässä osassa suunnitelmaan kirjatusta tavoitteista vastuullisena toimijana on jatkossa hyvinvointialue.

Kertomuksen laatijat

Inna Kääriäinen, vapaa-aikasihteeri

Mervi Pulkkinen, perusopetuksen rehtori

Mari Pirkkala, lukion ma. rehtori

Seija Österberg, kirjaston johtaja

Sinikka Tiitinen, vt. päiväkodin johtaja

Sanni Lehtolainen, päiväkodin johtaja

Merja Koivula-Laukka, hallintojohtaja

Kirsi Solmari, ent. perusturvajohtaja

Anne Haukka, ent. kotihoidon esihenkilö

Anni Rönkä, pakolaisohjaaja

Anu Sepponen, kunnanjohtaja

Ari Lindgren, tekninen johtaja

Tuomo Vähäsarja, elinkeinoasiamies

Matti Vääntinen, sivistys- ja hyvinvointijohtaja

Rautaisen rohkea Rautalampi

